

Ervaringen met het Broedvogelonderzoek nieuwe stijl

Het zal trouwe lezers niet zijn ontgaan dat het jaar 1993 in het teken stond van veranderingen in het broedvogelonderzoek. Deze veranderingen waren nodig omdat de oude (BSP-)aanpak niet geheel bleek te voldoen aan de doelstelling van SOVON: het vaststellen van jaarlijkse aantalsveranderingen. Met de komst van de nieuwe Broedvogelhandleiding (helaas erg laat in het voorjaar verschenen) konden de vertrouwde handleidingen van BMP en BSP de prullemans in. Gratis een nieuwe handleiding ontvangen is natuurlijk leuk, maar hem van kop tot staart doornemen en gebruiken vergt het nodige van de teller. Menigeen zal zich flink achter de oren hebben gekrabbd toen hij zich realiseerde wat dit voor z'n telwerk betekende. Enkele ervaringen uit het eerste jaar van de nieuwe aanpak.

De reacties van tellers op de nieuwe handleiding en aanpak verschillen nogal, maar zijn in doornee gematigd positief. Tellers vinden het prettig te weten waar ze aan toe zijn en wat er van hen wordt verwacht, maar hebben er tegelijkertijd wel eens moeite mee dat strikt volgens bepaalde regels moet worden gewerkt. BMP'ers, gewend aan strakke regels, reageren in het algemeen positiever dan BSP'ers. Dat is verklaarbaar want de eisen voor BSP-monitoring zijn flink opgeschroefd. Jammer genoeg zijn er te leurgestelde tellers die vinden dat op deze wijze de lol van het inventariseren eraf is. Deze reactie is voorstelbaar, vooral van tellers die al jarenlang op een eigen, afwijkende manier meedraaien, maar is aan de andere

kant misschien ook wat overdreven. Op de oude voet doorgaan levert (voor SOVON tenminste) niet de gewenste resultaten op, maar afhaken is wel meteen het andere uiterste. Verscheidene aanvankelijk wat verschrikte tellers hebben hun hoofd niet in de schoot geworpen en zijn samen met anderen met de nieuwe aanpak van hun inventarisatiewerk van start gegaan. Ze draaien nu bijv. mee in een inventarisatie van een bepaald gebied of een kolonievogel, waarbij ze met een geringe inspanning toch een zinvolle bijdrage leveren.

Overigens moet men niet menen dat de medewerking aan het Broedvogelonderzoek door verminderde deelname nu in de problemen komt. Zo blijken nieuwe tellers weinig proble-

men te hebben met de nieuwe aanpak! De reacties zijn in het algemeen zodanig dat we vol vertrouwen op de ingeslagen weg verdergaan.

Prioriteiten

Het SOVON-Broedvogelonderzoek steunt op de pilaren Kolonievogels/Zeldzame soorten (K/Z) en BMP voor algemene soorten. Hoe meer BMP-proefvlakken, hoe meer informatie er wordt verzameld, ook van Zeldzame/Schaarse soorten (Z/S). De huidige realiteit is echter dat er weliswaar heel wat BMP-proefvlakken zijn, maar nu ook weer zoveel dat het we het zonder de onderdelen Z/S en BMP/W kunnen stellen. Voor SOVON gelden de volgende prioriteiten:

- (1) landelijke dekking bij K/Z-soorten bereiken
- (2) zoveel mogelijk BMP-steekproefgebieden realiseren
- (3) voldoende Z/S-steekproefgebieden realiseren
- (4) voldoende BMP/W-steekproefgebieden realiseren

Naast dit viertal figureert het Verspreidingsonderzoek, wat vergeleken met monitoring een meer vrijblijvend karakter heeft en waaraan door SOVON minder prioriteit gegeven wordt.

Wat houdt deelname in?

Deelname aan een van de vier monitoringonderdelen betekent: jarenlang in vaste gebieden op de voorgeschreven wijze tellen. Inventarisaties worden uitgevoerd met de uitgebreide territoriumkartering (gebied in broedseizoen min. 5-10 maal volledig afwerken, vooral in de vroege ochtenduren; waargenomen vogels op kaarten intekenen).

Iedere vogelaar met een goede soortenkennis kan meedoen, maar enige inventarisatie-ervaring is vereist. Beginnende vogelaars kunnen het beste samenwerken met ervaren tellers of van start gaan met eenvoudiger onderdelen (Kolonievogels of Verspreidingsonderzoek).

Brochure: Bezint eer ge begint...

Voordat tot deelname wordt besloten is het raadzaam de belangrijkste onderdelen van het SOVON-Broedvogelonderzoek de revue te laten passeren, al was het maar om teleurstelling achteraf te voorkomen. Aan deelnemers worden namelijk ook bepaalde eisen gesteld, zoals ervaring met inventariseren en werken volgens richtlijnen. Daarom is een aparte bro-

Hoe zit het SOVON Broedvogelonderzoek ook alweer in elkaar?

Het hoofddoel van het SOVON-Broedvogelonderzoek is het vaststellen van de jaarlijkse aantalsontwikkeling van broedvogels (monitoring). Daarnaast worden gegevens vastgelegd omtrent de verspreiding, bijv. over dichtheden. Om dit doel te bereiken is een programma van vier op elkaar aansluitende monitoringonderdelen opgesteld, waarbij de telmethode afhankelijk is van de te onderzoeken vogelsoorten. Het bestaat uit:

- (1) **BMP** gericht op Algemene soorten

In een vast proefvlak van 10-250 ha jarenlang alle soorten tellen. Trefwoorden: steekproefmethode, jaarlijkse monitoring.

- (2) **BMP/W** gericht op Weidevogels

In een vast proefvlak van 50-250 ha in agrarisch gebied jarenlang 24 weidevogelsoorten tellen. Trefwoorden: steekproefmethode, jaarlijkse monitoring.

- (3) **Z/S** gericht op bepaalde Zeldzame en Schaarse soorten

In een vast kwartblok (625 ha) of in een vast groot telgebied met natuurlijke grenzen (250-1000 ha) alle 63 voorgeschreven Z/S-soorten jaarlijks tellen. Trefwoorden: steekproefmethode, jaarlijkse monitoring.

- (4) **K/Z** voor Kolonievogels en bepaalde Zeldzame soorten

In een vast kwartblok (625 ha) of eventueel vast telgebied van 500-1000 ha jarenlang alle 16 soorten kolonievogels en 18 zeldzame soorten tellen. Trefwoorden: jaarlijkse, landdekkende monitoring.

Soorten uit de groep K/Z worden jaarlijks in het gehele land geteld. Dit betekent dat SOVON probeert om jaarlijks alle Grote Sterns en Blauwe Kiekendieven in Nederland geteld te krijgen. Bij Z/S-soorten zoals Zwarte Specht en Buizerd wordt dit niet nagestreefd; ze worden onderzocht in grote steekproefgebieden. Van tellers die zich voor dit onderdeel opgeven wordt verwacht dat ze hun gebied grondig uitkammen op deze soorten. BMP en BMP/W werken met kleine steekproefgebieden waarin alle soorten (of alleen alle weidevogels) geteld moeten worden.

chure gemaakt: *Bezint eer ge begint met...broedvogels inventariseren.*

In de brochure wordt ingegaan op de aanpak van het onderzoek, de gebiedskeuze, de te inventariseren vogelsoorten, tijdsbesteding en standaardisatie. Het SOVON-Broedvogelonderzoek is een langlopend project en gebaat bij langdurige deelname. Bij de start van het telwerk, in het eerste jaar, worden bepaalde beslissingen genomen en keuzes gemaakt, waaraan jarenlang de hand zal moeten worden gehouden. Met deze brochure moet het de (aspirant) teller globaal duidelijk worden waar het om gaat. Meer gedetailleerde informatie over de uitvoering van het inventarisatiewerk is te vinden in de Handleiding. De brochure wordt begin 1994 verspreid en kan bij SOVON worden aangevraagd.

Overgangsjaren 1993 en 1994

Voor al door de late ontvangst van de nieuwe Handleiding hebben veel tellers hun inventarisatiewerk in 1993 op de gebruikelijke manier voortgezet. Geen probleem, want deze gegevens sluiten goed aan op die van de jaren ervoor. Door de nieuwe handleiding al een beetje te gebruiken hebben sommigen nu zicht op wat er de komende jaren van hen verwacht wordt.

In 1994 moet het duidelijk worden of de gestelde doelen werkelijk haalbaar zijn. Inventarisaties van K/Z-soorten en voor het BMP worden bij de nieuwe aanpak vrijwel ongewijzigd voortgezet. Grote veranderingen zitten 'm vooral in de groep Z/S-soorten, waarbij nu sprake is van een verplichte soortenlijst, minimum aantal veldbezoeken en bijhouden van soortkaarten. Eind 1994 moet een en ander duidelijk zijn en kan de Handleiding desgewenst worden aangepast. Dan wordt ook een nieuwe tijdsplanning van kracht, die begint met: *1 oktober inlevering gegevens* door tellers en eindigt met een *Jaarrapport* dat in delen verschijnt tussen maart - september in het volgende jaar!

BSP-gegevens 1985-92

Bekeken wordt in hoeverre deze gegevens aansluiten op de nieuwe aanpak (wel of geen doorlopende monitoring-reeks bijv.). Voor K/Z-soorten zal dit grotendeels wel lukken, bij de andere wisselt dat per soort, gebied en jaar.

De BSP-gegevens 1985-1992 zullen op de een of andere manier worden gepubliceerd. Dat gebeurt nu al in regelmatig in overzichten per vogelsoort (Goorde Fuut, Grauwe Kieken-

dief, Ovezwaluw, Raaf, Buidelmees, Grauwe Klauwier, stads- en roofvogels). Daarnaast werkt SOVON eraan om de BSP-gegevens van 1992 in een apart verslag neer te leggen dat voorjaar 1994 aan alle tellers wordt verstuurd. Vervolgens wordt het jaar 1993 verwerkt en daarna de gehele voorgaande periode.

BSP-gegevens gaan tevens gebruikt worden voor het nieuw op te zetten Atlasproject voor broedvogels. Hoe en in welke mate is onderwerp van studie, maar duidelijk is dat de enorme stapel Verspreidingsgegevens uit het BSP een belangrijke rol zullen gaan spelen in de uiteindelijk opzet van het Atlasproject.

Epiloog

Deelname aan het SOVON-Broedvogelonderzoek heeft bijzonder aangename aspecten (vogels kijken, veldwerk), maar ook wat mindere ("papierwinkel", standaardisatie). Ondanks regels, afspraken en andere "verplichte nummers" heeft de praktijk van de voorbije jaren geleerd dat het "vol-

gens de regels inventariseren voor SOVON" behoorlijk populair is. Laat u dus niet ontmoedigen door de nieuwe regels. De truc is namelijk dat de gestandaardiseerde inspanningen de jaarlijkse herhaling juist een enorme stimulans zijn om er elk jaar weer tegenaan te gaan. Het uitwerken van eigen resultaten wordt elk jaar spannender en bovendien kunnen eigen resultaten vergeleken worden met die van anderen en met het landelijk beeld. Inventariseren voor het SOVON-Broedvogelonderzoek gebeurt verder in de wetenschap dat er overal in het land geïnventariseerd wordt en dat alle gegevens tezamen een goed beeld geven van de Nederlandse broedvogels. Zeer nuttige informatie, want bescherming van vogels begint vaak met het verzamelen van gegevens. Een beter voorbeeld van hoe het nuttige met het aangename kan worden verenigd is er nauwelijks!

Jaarlijks dapper inventariseren is dus het parool, echter niet lukraak maar volgens afspraken en op een nauw omschreven manier.

Broedvogels 1993

iets over de eerste resultaten

Ieder najaar komen de Districtscoördinatoren en de staf van SOVON bijeen om o.a. de ervaringen van het afgelopen broedseizoen te bespreken. Een uitgelezen gelegenheid om alvast wat informatie boven water te krijgen. Ook dit jaar werden de DC'en "uitgemolken" tijdens een weekend op de Sallandse Heuvelrug (met Korhoenders toe). Van enkele bijzondere broedvogelsoorten begint nu al een redelijk overzicht te ontstaan. Vijf soorten worden kort besproken. Getallen zijn nog ongecontroleerd en voorlopig!

Hoe verging het de Geoorde Fuut als broedvogel in 1993? Na een florissante periode eind jaren tachtig leek de klad er weer in te zijn gekomen. In 1993 echter scoorde dit mooie fuutje op heel wat plaatsen goed. In de Groote Peel bijvoorbeeld werden nog nooit zoveel paartjes gelokaliseerd als dit jaar (21 paar) en ook bij Budel-Dorplein was dit vermoedelijk het geval (11 paar). Elders in Noord-Brabant was het beeld minder rooskleurig, met voor het vierde opeenvolgende jaar geen broedgevallen bij Ossendrecht (eind jaren tachtig de belangrijkste Nederlandse broedplaats) en doorsnee-aantallen in het midden van de provincie. De aantallen in Meyendel waren prima, en ook Friesland deed het met 36 tot nu toe gemelde paren goed. In Drenthe is het beeld wisselend: in het ene ge-

bied een flink aantal, in het andere een matige stand.

Voor Nederland als geheel zijn nu ca. 165 paartjes gemeld, waarmee 1993 tot een van de betere jaren behoort. Overigens zijn we nu bezig een actueel overzicht te maken van de laatste vier jaren. Als u nog over gegevens beschikt die nog niet zijn doorgegeven, doe dit dan s.v.p. zo snel mogelijk, graag voor 15 januari 1994. Het overzicht zal worden gepubliceerd in Limosa en in SOVON-Nieuws.

